זון אויפגאנג — 4.19
זון אונטערגאנג — 8.41

די איינציקע אידישע
ציימונג
אין מערב קאנאדע,
עטאבלירט אין 1910
דערשיינט
יעדן טאָג

אידישע וואָרט
THE ISRAELITE PRESS

THE GATEWAY OF THE WEST

וועטער:
אמסטערדם קלאר און מילד

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910. Published DAILY

Vol. 20, No. 124. Winnipeg, Mon. June 23, 1930. Published daily except Saturday and Sunday

דערשיינט יעדן טאָג חוץ שבת און זונטאג

מאָנטאג כז׳ סיון, תר״ץ.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
JUN 30 1930
ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

מאנדאטן קאָמיסיע קריטיקירט בריט. רעגירונג

לענינגראדער קהלה קריגט איר שול צוריק

באריכט אז רבי לאזארעוו וועט באפרייט ווערן פון פארשיקונג

(ספעצ. טעלעג. צו ד.א.וו. דורך "איטא")

מאסקווע, יוני 23 (איטא). — די אידישע רעליגיעזע פארשטייער פון לענינגראד זיינען אינפארמירט געווארן פון׳ם לאקאלן סאוועט, אז עס ווערט זיי דערלויבט צוריק צו פארזאמלען אין א בית־התפלה די גרויסע לענינגראדער שול.

דער "איטא" ווערט אויך באקאנט, אז די רעגירונג האט בדעה צו באפרייען דעם לענינגראדער הויפט רב, רבי לאזארעוו, פון פארשיקונג אין נארים, דערלויבנדיק אים צו וואוינען אין אלע שטעט פון סאוועטן פארבאנד, אויסער מאסקווע און פיר אנדערע צענטרען.

רבי לאזארעוו איז ארעסטירט און פארשיקט געווארן אויף דער קלאגע פון אנדערע האלטן פארבינדונגען מיט אויסלענדישע ארגאניזאציעס.

קאנאדע נעמט אריין דריי מאל מער פון אמעריקאנער טוריסטן ווי אמעריקע פון קאנאדער

וואשינגטאן, יוני 23. — אמעריקאנער טוריסטן האבן אויסגעגעבן אין קאנאדע אין יאר 1929 די סוכע פון 289 מיל. דאס בעת די קאנאדער טוריסטן האבן אויסגעגעבן אין די שטאטן פאר דעם יאר בלויז 91 מיליאן דאלאר. — לויט אן אפשאצונג פון׳ם קאמערץ דעפארטמענט.

די אפשאצונג באזירט זיך אויף דער צאל אוטומאביל׳ן וואס האבן איבערגעקרייצט די גרעניץ אין איין ריכטונג אדער א צווייטער, און אויף ענטפערס פון מאטאריסטן אויף פראגע בויגנס וואס זיינען צווישן זיי פארטיילט געווארן.

——(::)——

עניפטן ווידער אונטער דיקטאטארישן רעזשים

קאיראָ, עניפטן, יוני 23. — קעניג פואד, באשטימענדיק אזמאיל סידקי פאשא צום פאסטן פון פרעמיער, האט אריסגעלאזן א דעקרעט וואס סוספענדירט דעם פארלאמענט און די קאנסטיטוציע ביז נאָוועמבער.

דער נייער פרעמיער האט געווארנט די וואפד (נאציאנאליסטישע) פארטיי, אז׳ געפירט פון דעם לעצטן פרעמיער, מוסטאפא נאחאס פאשא, אז ער וועט אנהאלטן אן אנדרענונג אין לאנד מיט אלע נויטיקע מיטלען.

לענינגראדער קהלה קריגט איר שול צוריק

באריכט אז רבי לאזארעוו וועט באפרייט ווערן פון פארשיקונג

(ספעצ. טעלעג. צו ד.א.וו. דורך "איטא")

מאסקווע, יוני 23 (איטא). — די אידישע רעליגיעזע פארשטייער פון לענינגראד זיינען אינפארמירט געווארן פון׳ם לאקאלן סאוועט, אז עס ווערט זיי דערלויבט צוריק צו פארזאמלען אין א בית־התפלה די גרויסע לענינגראדער שול.

דער "איטא" ווערט אויך באקאנט, אז די רעגירונג האט בדעה צו באפרייען דעם לענינגראדער הויפט רב, רבי לאזארעוו, פון פארשיקונג אין נארים, דערלויבנדיק אים צו וואוינען אין אלע שטעט פון סאוועטן פארבאנד, אויסער מאסקווע און פיר אנדערע צענטרען.

רבי לאזארעוו איז ארעסטירט און פארשיקט געווארן אויף דער קלאגע פון אנדערע האלטן פארבינדונגען מיט אויסלענדישע ארגאניזאציעס.

צוואנציק אידן שווער פארוואונדעט דעט פון רומענישע כוליגאנעס

פאליציסטן האבן זיך גלייכגילטיק צוגעקוקט ווי כוליגאנעס אין בעלץ האבן געטמיט אידן

(ספעציעלע טעלעגראמעס צו "דאס אידישע וואָרט" פון "איטא")

ווין, יוני 23 (איטא). — די ערנסטע אנטי־אידישע עקסצעסן וואס זיינען פארגעקומען אין בעלץ ווערן באשטעטיקט אין דער קישינעווער רוסישער צייטונג "בעסאראבסקאיע סלאווא" וואס איז אנגעקומען אהער. די צייטונג באריכטעט, אז צוואנציק אידן זיינען ערנסט צעטמיט׳ט און פארוואונדעט געווארן, איינשליסנדיק בעריש גיק, וועלכער איז געשטאָרבן געווארן, און בן־ציון כואוועס, וועמעס קאפע איז געשפאלטן געווארן פון די כוליגאנעס.

אויך די נאנצע פאמיליע ארמאן איז שווער פארוואונדעט געווארן און איז צו׳געמוטען געווארן אין שפיטאל. דאס זעלבע אויף מיט א פרוי מיט׳ן נאמען ציפע קאץ.

א צאל אנדערע אידן זיינען פארוואונדעט געווארן מיט שטיינער אין די נאסן, און אנדערע זיינען געשלאגן געווארן אין זייערע הייזער, וואוהין די קוזיסן האבן אריינגעדרונגען. אין בראטיאנו נאס נו. 38, איז צוזאמען מיט די אידן פארוואונדעט געווארן אויף א קריסטלאכער שכן, וועלכער האט אויסגעזעהן ווי א איד.

די אידן האבן פארגרופן א פראטעסט וועגן דעם זעלבן אונט אין בערזע זאל, וואו איינעקע פון די פארוואונדעטע זיינען געווען געווארן, א קאמיטעט פון 20 איז דערווייל געווארן צו ווענדן זיך צו דער רעגירונג אין בוקארעסט מיט דער פארדערונג, אז די באאמטע זאלן אראפגעזעצט ווערן אין שטאט, ווייל עס איז דערווייל געווארן, אז די פאליציי האט זיך גלייכגילטיק צוגעקוקט צו די אטאקעס פון די קוזיסן, באהאלטנדיק זייערע פאליציי נומערן, כדי מען זאל ניט קאנען אראפנעמען זייערע נומערן און באריכטן אויף זיי. עס ווערט אויך דערווארטעט, אז דער קאמיטעט זאל בעטן אן אודיענץ ביים קעניג.

——(::)——

סיעמיאטשער רבי געשטארבן

וואַרשע, יוני 23 (איטא). — דער סיעמיאטשער רבי, ר׳ בנימין אליהו רעמיקאווסקי, איז דא געשטארבן אין עלטער פון 58 יאר. דער קערפער איז אפגעשיקט געווארן קיין סיעמיאטיטש צו באערדיקט ווערט.

קאמיסיע געפינט גרויסן עולם מתפללים ביים כותל־מערבי

(ספעצ. טעלעג. צו ד.א.וו. דורך "איטא")

ירושלים יוני 23 (איטא). — דער כותל מערבי פלאץ איז געווען געפאלט מיט מתפללים פון אלע אידישע שיכטן, ווען די כותל־מערבי קאמיסיע איז אומפאיציאל געקומען צו באזוכן דאס פלאץ נעבטן פרי, באגלייט פון׳ם דיסטריקט קאמישאנער קין שו האוסט.

די קאמיסיע מיטגלידער האבן פארזיכטיק שטודירט די אנגעגנען צום כותל־מערבי און האבן באזוכט דעם מופטס צימערן. וואס קומן ארויס צום ברוק.

די מוסולמאנער האבן אפגעהאלטן נעכטע אויסערגעוויינלאכע נאטס־דינסטן אין "אגוויע", — א פארלאזענע מאשיע צו לינקס פון׳ם הויפט־צוגאנג.

וועדט אויפגעפאדערט צו דער־פירן פינקטלאך מאנדאט פארפליכטונגען

(ספעציעל פאר "דאס אידישע וואָרט")

זשענעוא, יוני 23 (איטא).— די מאנדאטן קאמיסיע האט געשלאסן די פארהאנדלונגען וועגן דער פאלעסטינער פראגע אנגענומענדיק איינשטימיק די אבסערוואציעס פון דער רעדאקציאנערער קאמיסיע, אן וויכטיקע ענדערונגען.

דער באריכט אויבער נעמט א שטעלונג צו די לעצטע אומרוהן, צום באריכט פון דער שאו קאמיסיע און צו די פעטיציעס פון די אידן און פון די אראבער. דערביי ווערט קריטיקירט די האלטונג פון דער בריטישער רעגירונג בעת די אומרוהן, און זי ווערט אויפגעפאדערט זי זאל ענערגיש דורכפירן אלע אירע פארפליכטונגען אונ׳טער׳ן מאנדאט.

די אבסערוואציעס פון דער קאמיסיע וועלן וואַרשיינלאך ניט פארעפנטלאכט ווערן ביז צום סוף חודש יולי.

מאס־מיטינג פארראפן פון קצבים און האלסיילערס פאדערט באלדיקן אויס־גלייך פונ׳ם בשר־כשר סכסוך

קלייבט אויס קאמיטעט צו פארהאנדלען מיטן צווייטן צד

א גרויסע מאסן פארזאמלונג פארראפן פון די אידישע פלייש האלסיילערס און קצבים, איז נעכטן אפגעהאלטן געווארן אין גרויסן תלמוד־תורה זאל, וואו איבער זעקס הונדערט מענשן — וויניפעגער אידן פון פארשיידענע שיכטן און קלאסן, זיינען אנוועזנד געווען, צו באטראכטן די בשר־כשר לאגע.

מר. פיליפ ראדזשערס איז געווען פארזיצער פון דער פארזאמלונג. מר. מ. אווערבאך, דער הויפט־רעדנער האט אין א איינגעהענדער רעדע דערציילט די איינצעלהייטן, אויף וויפל עס איז אים געווען באקאנט, ווען דעם בשר־כשר, שטרייט וואס עס קומט שוין פאר אין וויניפעג פאר די לעצטע 3 וואכן.

רבי זילבערשטיין, וועלכער איז געווען אין זאל צווישן דעם עולם, איז איינגעלאדן געווארן פון דעם פארזיצער צו פארנעמען א פלאץ אויף דער פלאטפארמע. נאך דעם ווערט צו רבי זילבערשטיין, וועלכער האט דערקלערט, אז דער סענט וואס איז פון׳ם רבנים ארויפגעלייגט געווארן אויף כשר׳ע פלייש איז ניט קיין טאקסע נאר דאס איז אן ארויפגעלייגטער סענט אויף יעדן פונט פלייש וואס דארף באצאלט ווערן פאר כשרות פערסאנאל — די דריי רבנים, שוחטים, משגיחים און א. וו. רבי זילבערשטיין האט פארענדיקט זיין רעדע אויסדריקנדיק די האפענונג, אז דער סכסוך וועט אויפגעלייזט ווערן צו אלעמעס צופרידנהייט.

צווישן די אנדערע רעדנער זיינען געווען: מר. סילווער, מר. סעם ליבערמאן, פון די פלייש־האלסיילערס, און מר. ס. ב. לעווין.

א קאמיטעט איז דאן אויסגעקליבן געווארן, וואס זאל אנפירן פארהאנדלונגען מיט דעם צד פון די רבנים וועגן דעם אלריקן אויסגלייך פונ׳ם סכסוך (דער טעקסט פון די רעזאלוציעס אנגענומען ביי דער פארזאמלונג איז פארעפנטלאכט אויף דער לעצטער זייט).

——(::)——

רעדזשינער לופטפליער אומגעקומען אין אומגליק אין וויניפעג

דזשיימס היל, 23 יאהריקער זון פון וו. ה. א. היל, פראמינענטער "בראוקער" פון רעדזשיינע, איז נעכטן געטויט געווארן אין אן עראפלאן אומגליק אין וויניפעג, אראפפאלנדיק מיט זיין קליינעם עראפלאן ארום צוויי מייל פון סטיווענסאנס לופטפעלד.

דער עראפלאן, איינער פון די קלענסטע טיפן, מיט א צעבראָכענעם פליגל, איז אראפגעפאלן פון א הויכקייט פון 3.500 פוס. הונדערטער מענשן האבן בייגעוואוינט די טראגעדיע. דער קערפער פונ׳ם יונגן לופטפליער איז געשמעטערט געווארן אויף שטיקלאך צוזאמען מיט׳ן עראפלאן.

דר. בלייך נאמינירט קאנסערוואטיוו קאנדידאט פון נארט־וויניפעג

דר. מ. ר. בלייך

אויף א קאנווענשאן פון נארט־וויניפעגער קאנסערוואטיוון, אין סט. דזשאנס טעכניקאל הייסקול, פרייטאג אוונט, איז דר. מ. ר. בלייך איינשטימיק נאמינירט געווארן קאנדידאט פאר די קרוינונג וואהלן, יולי 28טן.

דר. בלייך האט פארטאטן דעם באנער פון דער קאנסערוואטיוו פארטיי ביז דעם יאר 1921.

גרויסער עולם באטייליקט זיך אין בית־יתומים יובילי פייערונג

ניפעגער און מערב קאנאדער אידן אויסגעדריקט א דאנק צו דער בראנפמאן משפחה פאר זייער פייער ביישטייערונג די ברידער עלן און סעם בראנפמאן האבן אידישע רעדנער אויסגעדריקט זייער האפענונג און צוטרוי, אז די וויניפעגער און מערב קאנאדער אידן וועלן אויף אין דעם צוקונפט שטיצן דעם בית־יתומים, פונקט ווי זיי האבן דאס געטאן אין דער פארגאנגענהייט. און זיי וועלן אפווישן דעם איצטיקן דעפיציט פון $14.000 וואס דער בית־יתומים האט אויף זיך. מר. עלן בראנפמאן האט געלויבט מר. אסאווסקין אלס א פעאיקן סופעראינטענדענט.

מר. מ. דזש. פינקלשטיין האט מיט טרערן אין זיין קול דערמאנט די פארשטארבענע פיר איבערגעגעבענע טוער פון בית־יתומים: מרס. זאלצמאן, ראבין סעמויעל, דר. פריד און דעם פארשטארבענעם פרעזידענט און כלל־טוער, ע. ר. לעווינסאן.

מר. א. א. היפס האט אויסגעדריקט׳ן באוואונדערונג צו דעם בית־יתומים, ער האט געלויבט די אינסטיטוציע און ער האט אויסגעדריקט זיין האפענונג, אז די אידישע יתומים פון וויניפעג און מערב קאנדע וועלן געשטיצט ווערן אויף א בכבוד׳יקן אופן. צום שלוס האט געדעט מר. וו. טאייעס און ער האט אויך באגריסט די טוער פון בית־יתומים.

א קינד פון בית־יתומים האט אן א שיינער רעדע באראנקט אינ׳ם נאמען פון די קינדער מר. אסאווסקין און אלע שטי׳צער פון בית־יתומים פאר דער היים וואס מען האט זיי געגעבן.

מר. א. אסאווסקי האט אויסגערופן די קינדער פון בית־יתומים וועלכע האבן געוואונען די סקאלערשיפס און ער האט זיי פארגעשטעלט פאר׳ עורס.

איידער די רעדנער האבן זיך אנגעפאנגען איז געגעבן געווארן א מוזיקאלישע פראגראם פון די קינדער פון בית־יתומים און פון דעם וויניפעגער אידישן געזאנג פאראיין.

דער בית־יתומים ארקעסטער האט געשפילט אייניקע נומערן און דער געזאנג פאראיין צוזאמען מיט׳ן בית־יתומים כאר אונטער דער לייטונג פון ב. בראנשטיין, האבן געזונגען אייניקע לידער, וואס זיי׳נען זייער גוט אויפגענומען געווארן פון דעם גרויסן עולם.

נעכטן א נאנצן טאג איז דער בית־יתומים באזוכט געווארן פון א סך מענשן פון וויניפעג, ווי אויך געסט פון מערב־קאנאדער שטעט און שטעטלאך.

די ליידים סאסייטי פון בית־יתומים האט נעכטן אונטן ביי דער פארזאמלונג צונעטראגן א טשעק פון דריי טויזנט דאלאר און אנדערע ביישטייערונגען זיינען געמאכט געווארן.

די פייערונג פארענדיקט זיך מיט א קאנפערענץ היינט נאכמיטאג, און מיט א "דינער" היינט 6.30 אונט, אין בית־יתומים (ניט אין א האטעל, ווי עס איז פריער אנאנסירט געווארן), נאכנעפאלט מיט א קאנפערענץ צו באטראכטן פרעגער פאר וויטערדיקער ארבעט.

——(::)——

ווייניפעגער אידישער פאבריקאנט געערט אויף קאנווענשאן

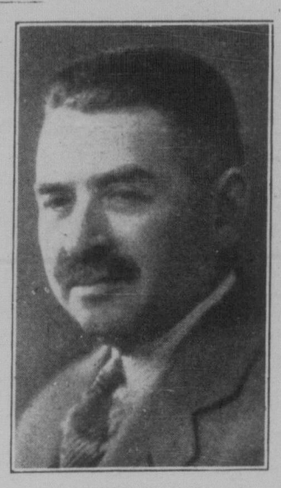

הערי שטיינבערג

מאנטרעאל, יוני 21. — הערי שטיינבערג, פון דער מאנארק אוועראל קא., וויניפעג, איז דערווייל געווארן ווייצעפרעזידענט פון דער "מענערזיגן אסאסיאיישן אף גארמענט מאנופעקטשורערס", אויף דער קאנווענשן פון דער דאזיקער קערפערשאפט אפגעהאלטן דאס. סי. יו. סאמערס, פון "קווין דרעס און וועיסט", איז ווידער דערווייל געווארן פרעזידענט פון דער אסאסיאציע.

מר. הערי שטיינבערג, וועלכער איז לעצטנס באערט געווארן פון די פאראייניקטע שטאטן, דורך זיין באשטימונג אלס מיטגליד פון דער סטאנדאריזיישן קאמיסיע, איז געווען ספעציעל איינגעלאדען צו דער קאנאדער קאנווענשן, וואו ער האט געזאגט פארלייגן א פלאן פאר סטאנדאריזאציע אין דער קליידער אינדוסטריע אין קאנאדע. ליידער האט מר. שטיינבערג ניט געקאנט פארלאזן ווייניפעג אין צייט צו באטייליקן זיך אין דער קאנווענשן.

זיין ארבעט פאר דער אנטוויקלונג און העכערער אפשאצונג פון דער אוועראל אינדוסטריע אין קאנאדע איז אבער אנערקענט געווארן, מיט זיין דערווייל׳ונג ווי א ווייצ־פרעזידענט פון דער אויבערדערמאנטער ארגאניזאציע, כאטש ער איז ניט געווען אנוועזנד ביי דער קאנווענשאן.

מר. שטיינבערגס פייאיקייט צו אנארויזירן און ריכטן אפשאצן די גרונדן פון דער קליידונג אינדוסטריע, זיין ווייטער בליק און פאראויסזאגונגס קראפט, ווערט אנערקענט פון די פירער פון דער אינדוסטריע אין די שטאטן. זיינע אפשאצונגען און אנאלייזן ווערן אפט געדרוקט אין די צייטונגען און זשורנאלן געווייזט מעט דער דאזיקער אינדוסטריע. פאר דעם לעצטן מאנאט זיינען פארעפנטלאכט געווארן זיינע ארטיקלען אין אזעלכע פראמינענטע צייטונגען ווי "די דיילי ניוס רעקארד" פון ניו־יארק און "די קלאטהינג טרייד דזשורנאל".

יאנג "דזשודעא" קאנווענשאן באשליסט צו דערמוטיקן עלטערן צו שיקן זייערע קינדער לערנען אין א״י

לאנגברעניטש, נ. דזש., יוני 23 (איטא) די 2טע יעראלאכע קאנווענשאן פון "יאנג דזשודעא" האט אויף איר לעצטער סעסיע היינט באשלאסן אנצופירן א קאמפיין צו דערמוטיקן אמעריקאנער עלטערן צו שיקן זייער קינדער קיין ארץ־ישראל פאר זייער מיטל־שול בילדונג.

עס איז אויך באשלאסן געווארן צו האבן א קאנפערענץ פון אנגעזעענע בילדונגס טוער, צו רעווידירן דאס בילדונגס פראגראם פון "יאנג דזשודעא". א באשלוס איז אויך אנגענומען געווארן דורכצופירן א נאציאנאלן אראטאריש קאנקורס דעם קומענדיקן יאר.

א בודזשעט פון 30 טויזנט דאלאר פאר דעם לויפנדיקן יאר איז אנגענומען געווארן. אויסער די אויסגאבן אויף דעם זשורנאל פון "יאנג דזשודעא". דער דעפיציט פון לעצטן יאר, איז באריכטעט געווארן, איז אפגערייניקט געווארן מיט דער הילף פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע פון אמעריקע.

לואיס ליפסקי, בערנארד זעמל און מרס. ארטשיבאלד סילווערמאן האבן אדרעסירט די נעכטיקע סעסיע.

נייטן שטראוס איז ווידער דערווייל געווארן ערן פרעזידענט, און דר. איזראעל גאלדשטיין, פרעזידענט.

ליפסקי רופט צו אייניקייט און דיסציפלין

וועסטענד, נ. דזש., יוני 23. — אדרעסירנדיק דא די קאנווענשאן פונ׳ם אר־דען בני־ציון, האט לואיס ליפסקי געזאגט, אז די ציוניסטישע ארגאניזאציע נויטיקט זיך אין א געפיל פון סטאביליטעט און אחדות אין אירע אייגענע רייען, אזוי גוט ווי אין דיסציפלין. ער האט פארלאנגט א פאראייניקונג פון אלע כחות צו דער קרי־מענדיקער ציוניסטישער קאנווענשאן אין קליוולאנד.

מר. ליפסקי האט אויך אטאקירט די פאליטיק פון ענגלאנד און האט דער־קלערט, אז זי מוז ענדערן איר ארץ־ישראל פאליטיק, אין אנקלאנג מיט׳ן מאנדאט.

יונגע פרוי שטארבט פלוצלונג אויף א געהיימניספולן אופן

איסטעניר, סאסק., יוני 21. — דער נאנצער געגנט איז אויפגערודערט פונ׳ם פלוצלומדיקן געהיימניספולן טויט פון מרס. בערט קראפארד, פון קילד־ספרינגס, 16 מייל פון דאנען, און מען קאן זיך אויף דעם ניט פארעפנען, כאטש דאס האט פאסירט מיט איבער א וואך צוריק, פאראכטאגן פרייטאג.

מרס. קראפארד איז געווען א יונגע פרוי, איינגאנצן 23 יאר אלט, אבער זי האט שוין געהאט פינף קליינע קינדער, דאס עלטסטע פון וועלכער איז בלויז 6 יאר אלט.

לעצטן פרייטאג איז דער מאן אוועק אין פאסט־אפיס נאך זיין פאסט, און מרס. קראפארד איז געבליבן אליין מיט די קינדער. זי האט געגעבן די קינדער עסן און איז דערנאך אוועק אין איר צימער, אנזאגנדיק די קינדער ניט ארייننצוגיין אין דער פאטער. דעם קומען, ווייל זי וויל דורכשלאפן אביסל.

מר. קראפארד איז באלד געקומען אהיים, און ווען ער איז אריין אין זיין פרוי׳ס צימער, האט ער זי געפונען ליגנדיק אויפ׳ן דיל אין א שטארבנדיקן צוד שטאנד. ער האט גלייך גערופן א דאקטאר, אבער ביז ער איז געקומען איז זי שוין געווען טויט.

דער עולם פון געגנט האט חישד געווען, אז דער טויט איז ניט געקומען אויף א נאטירלאכן אופן, און באלד האט מען געלאזט וויסן דער פאליציי אין מייפלקריק. אן אונטערזוכונג איז געמאכט געווארן, אבער אזוי ווי אויף איר קערפער זיינען ניט געווען קיין שום סימנים פון גוואלדטאטן, האט מען זיך געפאלמעסט, זוכנדיק סימנים פון גיפט. א גרינדלאכע אונטערזוכונג האט אבער ניט געצייגט קיין שפורן פון גיפט, און זי איז אנערקענט געווארן פאר "טויט פון נאטירלאכע אורזאכן".

דער עולם ארום האט זיך אבער נאך אלץ ניט בארואיקט, און מען איז נאך אלץ חישד, אז די זאך איז ניט גלאט.

אגב - אורחא

פון מארס

צער בעלי חיים

הינט, קעץ פערד, קי און אנדערע חויז חיות, און הויז־עופות, האבן געהאט זייער וואך און זייער טאג ביי אונז אין ווייניפעג. זיי האבן ביי אונז געקראגן אוויפיל "פובליסיטי" לעצטע וואך, אז א פרעזידענט פון א "סאסייטי" מעג זיי מקנא זיין.

און זיי האבן געקראגן א פיינע פאר דאלאר אויף צו באשיצן זייערע אינטערעסן, — די אינטערעסן פון כלל און פונ׳ם פרט. דער שבת׳דיקער זאמל־טאג אין ווייניפעגער נאסן האט געשאפן א פיינע פאר טויזנט דאלאר.

מיט דעם געלט וועלן צער־בעלי־חיים׳ניקעס איצט אפשיקן אויף יענעד וועלט בלודיגע קעץ און הינט. זיי וועלן זיכ ניט דארפן מוטשען אויף דער זייניקער ערד, און מען וועט פארטייזיקן פערד פון די ארימע אידישע פעדלער, וועלכע זיינען, בידוע, די נאטירלאכע שונאים פון די פערד.

וואס די בחמות וועלן דערפון געניסן, ווייס איך נאך ניט. אין די ציוויליזירטע אייראפייאישע לענדער, ווייס איך, אז מען וואלט מיט דעם געלט באקעמפט די בארבארישע אידישע שחיטה, צו גונסטן דאס הומאניטארן און ציוויליזירטן אופן פון הריגה: מיט א רובינקע א קנאק איבער׳ן קאפ, און פארטיק; און טאמער איז דאס ווייניק — איז נאך און נאך א קנאק, ביז די בחמה פאלט אנידער א פאר׳חלש׳טע, בענשנדיק די הענט פון די צער־בעלי־חיים׳ניקעס, וואס פארשאפן איר אזא נחת רוח׳דיקע יציאת־נשמה.

ביי אונז אבער זיינען נאך די צער־בעלי־חיים׳ניקעס ניט ציוויליזירט גענוג, און אונזערע בחמות ליידן נאך אלץ פון בשר־כשר׳דיקער שחיטה . . .

* * *

איינגטלאך איז צער־בעלי־חיים אינ׳נאנצן א אידישער ענין.

האבן סיידן אט די פרומע בתולות פון דער הומאניטארער געזעלשאפט געכאפט פעטש פאר דער סוגיא ערגעץ אין א גמ׳רא וועגן דעם ענין, צי איז צער־בעלי־חיים א מצוה מדאורייתא (פון דער תורה) אדער מדרבנן (פון די רבנים)?

דאס האבן מיר, אידישע אינגלאך, געכאפט׳די פייערדיקע פעטש פון אונזערע רבי׳ם און דאס זיינען מיר געווען וואס האבן שוין אין עלטער פון 9—10 יאר געוואוסט, אז צער־בעלי־חיים איז אויסער וועלכן ס׳איז ווייפל א געבאט, און אז די פראגע איז בלויז צי ס׳איז מדאורייתא, צי מדרבנן, — אן ענין וועלכן א אידיש אינגל מוז וויסן, אדער ער איז א גוי גמור און דארף כאפן פעטש.

דאס האבן מיר, אידן, איינגעזאפט אין זיך די צער־בעלי־חיים תורה דורך אונ׳זערע קעפ און דורך דער צווייטער זייט, ניט פאר גאט אויסגערעדט . . .

ס׳איז אונזער נאציאנאלע ירושה, דער־ווארבן דורך דורות פון מארטירער, אויף די ביינקלאך פון די חדרים . . .

* * *

ס׳איז דאך אבער קיין נייעס ניט, אז אידן זאלן שאפן און גויאים זאלן ירש׳ענען.

אט האבן זיי ביי אונז געגומען אונזער גאט, — נו, און איר ווייסט דאך וואס פאר א לייט זיי האבן פון אים געמאכט, — באלד קאן מען אים שוין ניט דער׳קענען . . .

און אזוי האבן זיי ביי אונז צוגענומען אונזער צער־בעלי־חיים, האבן עס פאר׳דעקט מיט א בלויען צלם, און ס׳איז מגולגל׳ געווארן אין א גוי׳אישן צער־בעלי־חיים, — מיט א רובינקע אין דער רחמנות׳דיקער האנט:

"האסטו רחמנות, איז רעכט; אלא ניט, כאפסט א פעטש, אז דו וועסט דערזעען די עלטער באבען פון יענער וועלט".

* * *

ווי די מייסטע גוטהארציקע בירגער פון שטאט, האבן מיר אויך אריינגעווארפן דעם שבת אונזער "דאים" אין די צער־בעלי־חיים׳דיקע פושקעס, — כאטש מיר געדיינקען שוין ניט, ווי עס פאר׳כלייבט דער דין, — צי צער־בעלי־חיים איז מדאורייתא, צי מדרבנן.

פארט אידישע הערצער, — א רחמנות נעבאך אויף בלודנע הינט און קעץ ווען מאטערן זיך אויף דער זינדיקער ערד און וואדמן מיט אלמנעדיק אוי׳ד׳דעם גליק׳לאכן מאמענט, ווען רחמנות׳דיקע מענשן שען וועלן זיי געבן א בילעט אויף יענער וועלט, וואו זיי וועלן צו דער זאט קאנען גרייזשען די ביינער פון׳ם שור־הבר, וואס פאלן אראפ פונ׳ם טיש פון די צדיקים.

ס׳איז אויך ניט געפעלן דער גוי׳אישער צער־בעלי־חיים? נו, און ברוטאליטעט, גויאישע צי אידישע, געפעלט אייך בעפער?

* * *

זאגט איר: וואס מיר חיות, ווען מיר חיות, אז מענשן שטארבן אין די נאסן פון הונגער, אז מענשן ווערן באהאנדלט אפט ערגער ווי חיות!

זעט איר, — דאס איז שוין נאר קיין טענה ניט. זאלן מענשן ניט זיין קיין בחמות, — דערווייל האט זיי די השגחה באשיינקט מיט שכל.

אבער די אמת׳ע בחמות, וואס זיינען באשאפן געווארן טאקע צו זיין בחמות, קאנען זיך זייער איינענע קרייווד׳ע ניט אנגעמען.

זיי זיינען טאקע באשאפן געווארן צוליב דעם, כדי אונזערע גוטע און גאטספארכטיקע מענשן זאלן האבן אויף וועמען אנווענדן זייער גוטסקייט, און אזוי הנאה האבן פון זייער עולם חזה און זוכה זיין צו עולם־הבא.

מיר האבן זיי ניט געקאנט אפזאגן פון אונזער "דאים", — מיר האבן פארט א צער־בעלי־חיים׳דיק הארץ . . .

וועדר —

זיינען די גרינדער פון אייער ארגאניזאציע?

"דאס אידישע וואָרט"

האט ארויסגעשיקט א בריוו מיט א צעטל פון אנפראגעס, צו די פרעזידענטן אדער סעקרעטארן פון אלע ארגאניזאציעס אין ווייניפעג. מיר נויטיקן זיך אין די פאלגענדע אינפארמאציעס פאר אונזער פראכטפולן

יובילי בוך

איר וועט אונז פיל העלפן אויב איר וועט די "אנפראגעס" ענטפערן און צוריקשיקן צו אונז וואס פריער.

"דאס אידישע וואָרט"